

Notes i documents sobre Joan Boscà: noves atribucions i algunes qüestions sobre la seva residència barcelonesa

Joan Bellsollell

Universitat de Girona
jbellsolellmartinez@gmail.com

Recepció: 03/05/2013, Aceptació: 13/05/2013, Publicació: 20/12/2013

Resum

El present article presenta les vicissituds per les que va passar el poeta Joan Boscà Almuçàver, per tal d'establir una residència fixa a la ciutat de Barcelona, establint alhora, un vincle entre ell i alguns artistes del moment. Al mateix temps es presenta una composició poètica inèdita que pot resultar ser un poema perdut de Boscà.

Paraules clau

Joan Boscà; Joan Almuçàver; Antich Almuçàver; Jerònima de Palou; Anna Albanell; Isabel de Malla; Anna Girón de Rebolledo; residència barcelonesa; carrer del Regomir; carrer dels Lledó

Abstract

Notes and documents on Joan Boscà: New attributions and some questions about his period in Barcelona

The present article explains the difficulties suffered by the poet Joan Boscà Almuçàver to fix his residence in Barcelona, where he met some artists of the period. Also, it includes an unpublished poem the author thinks might be by the same Boscà.

Keywords

Joan Boscà; Joan Boscà Almuçàver; Antich Almuçàver; Jerònima de Palou; Anna Albanell; Isabel de Malla; Anna Girón de Rebolledo; Barcelona residence; carrer del Regomir; carrer dels Lledó

Quan un es planteja llegir o consultar un document, un article, una monografia o qualsevol text que parli sobre Joan Boscà, el primer que s'acostuma a pensar (almenys en una gran majoria de casos), és que es tractarà d'una consulta al voltant del principal aspecte pel qual es coneix el poeta, és a dir, el seu paper dins del món de la literatura hispànica de la primera meitat del segle XVI.¹ L'article que plantejem a continuació és, en part, una continuació o un capítol més d'aquest fil argumental que és la història de la literatura. Però també pretén ser un text que giri sobre altres aspectes menys coneguts de Joan Boscà, com per exemple, la seva relació amb el món artístic barcelonès, la importància de la seva vinculació social i familiar a l'hora d'establir certes connexions literàries, o la presentació de nous testimonis documentals (escrits) que poden ajudar a contextualitzar millor alguns capítols de la biografia del poeta.

Tot seguit es plantegen dues qüestions principals sobre les quals han parlat de manera puntual alguns experts: primer, quin és el lloc, quin és l'emplaçament urbà on Boscà va viure i residir quan es trobava a Barcelona? (a més de plantejar alguna qüestió sobre la seva decoració), i en segon lloc, plantejem fins a quin punt podem atribuir a la ploma de Boscà un seguit de versos descoberts en un plec de documents notariais (i administratius) que fan referència al mateix Boscà.

Finalment proposem una selecció de fragments documentals amb els quals hem fonamentat les idees bàsiques d'aquest article i al mateix temps, aportem un seguit de referències que poden ajudar a futurs investigadors a aprofundir en la biografia de Boscà des de diferents punts de vista, possiblement més desconeguts.

Estat de la qüestió. L'èxit documental de Joan Boscà i la seva aplicació historiogràfica.

No som els primers a plantejar un discurs al voltant de Joan Almuçàver Boscà basat en l'exhumació documental per tal de trobar un seguit de vinculacions entre el poeta i el món artístic, cultural i social barceloní. Per sort hi ha nombrosos treballs que avui en dia continuen essent imprescindibles per entendre el món en el que es va moure el nostre protagonista. El punt d'inici historiogràfic des d'on ens movem són els treballs de Martí de Riquer (com no podia ser d'altra manera) *Juan Boscán y su cancionero barcelonés* (Riquer, 1945), juntament amb els escrits de Josep Mª Madurell i Marimón *Algunas antiguas ediciones barcelonenses de libros (1502-1704) (Notas para su historia)* (Madurell, 1952). El tercer nom propi amb qui s'ha de treballar és Frederic-Pau Verrié i el seu cèlebre estudi *La casa d'en Joan Boscà, potser?* (Verrié, 1987). Només dos noms més completen

1. El present article s'inscriu en la recerca desenvolupada dins del grup de recerca d'Història de l'Art Modern (GRHCS025)-Institut de Recerca Històrica (IRH) de la Universitat de Girona.

l'herència historiogràfica que hem rebut i que són essencials per entendre el nostre discurs i la seva articulació; per una banda Bienvenido Morros Mestres amb el seu *Fuentes, fechas, orden y sentido del Libro I de las Obras de Boscán* (Morros, 2008) i Santi Torras Tilló amb *Molts artistes catalans per als doblers del Marquès de Pescara (1523)* (Torras, 2010). Són «només» cinc noms, però gràcies a ells els punts bàsics de la nostra exposició poden cobrar un millor sentit. Naturalment, entre els treballs de Riquer i Torras (1945-2010) han aparegut altres escrits que ens serien molt útils si la naturalesa d'aquest article fos una altra. Intentarem no deixar-nos a ningú.²

El punt d'inici de totes aquestes investigacions és sens dubte el treball de Martí de Riquer que hem citat més amunt. Al llarg de les seves pàgines hi podem trobar, bàsicament, una edició del manuscrit 359 de la Biblioteca de Catalunya que conté una relació de diferents escrits i poemes de Joan Boscà. Juntament amb aquest repertori de textos, Riquer fa un estudi biogràfic del mateix poeta donant a conèixer un seguit de documents que es conserven (encara avui) a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Són documents que de seguida ens reflecteixen diferents aspectes de la història familiar de Joan Boscà, des dels seus avantpassats a principis del segle xv fins passats uns anys de la mort del mateix Joan Boscà. A mesura que anem avançant en aquest text anirem desengrunant diferents temes concrets de la documentació aportada per Riquer, ara però, només n'assenyalem dos que més tard seran importants per nosaltres. El primer, a la documentació (tant la de Riquer com també la que aportarem nosaltres) hi apareixen diferents «Joans Almugàvers i Boscans». De fet, podem arribar a comptabilitzar fins a tres Joan Boscà Almugàver, que de ben segur són persones diferents, amb parentiu entre elles això sí. Aquesta multiplicació de personatges afecta no només al nom de Joan Boscà sinó també a diferents Antich Almugàver i Violant Almugàver, noms entre d'altres, de l'oncle i la mare del poeta.³

Una mica més enllà del món familiar i poètic ens transporta Josep Maria Madurell quan també ens presenta un document, concretament una carta, on la llavors ja vídua de Joan Boscà, Anna Girón de Rebolledo, ha de nomenar procuradors per tal de fer valer els seus privilegis sobre la impressió de les obres de Boscà i Garcilaso, uns drets atorgats pel mateix emperador Carles V.⁴ Aquest és un punt interessant a l'hora de poder aclarir per què alguns escrits de Boscà varen poder quedar-se fora (presumiblement) de l'edició final de les seves obres.

El text de Bienvenido Morros Mestres acabarà de situar-nos en una posició ben definida (tant a nivell cronològic com poètic) en relació a la poesia de Boscà

2. Ens referim als treballs d'Arthur Reichenberger, Gian Roberto Sarolli, Rafael Osuna, Núria Coll Julià, José María Rodríguez, Carlos Clavería i Pedro Riquer Pérez, per citar

només alguns noms.

3. Riquer (1945: 185-236).

4. Madurell (1951: 137-139 i 155-159).

i als seus amors entre Anna Girón de Rebolledo i Isabel de Malla, aspecte que aprofitarem per contextualitzar la nostra pròpia documentació.

Entrant molt breument en el capítol historiogràfic artístic, Frederic-Pau Verrié és, sens dubte, la clau de volta d'una de les idees principals que presentem aquí, és a dir, la identificació de la residència de Joan Boscà. Verrié planteja una possible identificació (perquè en realitat no acaba d'assegurar-ho del tot, davant la falta d'una prova més concloent) viable de la casa de Boscà.⁵

Per la seva banda, Santi Torras Tilló posa de manifest com Joan Boscà va poder formar part i va poder viure l'ambient artístic que envoltava la cort els primers anys de la dècada de 1520 i com això va repercutir en la pròpia adquisició d'obres d'art per part del mateix Boscà.⁶

Cinc autors aporten la documentació bàsica que coneixem sobre Boscà i ho fan brillantment.⁷ És per això que el que pretenem explicar a continuació resulta de difícil comprensió al costat d'aquesta herència. Volem remarcar el fet que són només cinc autors els que aporten la nostra base documental i historiogràfica (perquè pot semblar una base molt escassa), però no per això deixa de ser significatiu destacar que les interpretacions que fem de la documentació són (quan es dóna el cas), i en gran part dels casos, una visió particular i pròpia de la mateixa. Això significa que els errors que es puguin cometre no són a causa d'aquesta, suposada, breu fonamentació bibliogràfica sinó que bona part de la documentació que aportem l'hem localitzat en un mateix notari de l'Arxiu Històric de Protocols (AHPB d'ara endavant), Jeroni Mollet. Això vol dir que encara hi poden haver molts més documents a d'altres notaris, que en un futur poden matisar, modificar o fins i tot contrariar el que exposem ara aquí.

La residència barcelonesa de Joan Boscà: del castell de Cubelles al Regomir, passant per la torre de Sants i el carrer dels Lledó. Qüestions familiars i artístiques al voltant d'un plet judicial

Per explicar el conjunt de possessions domèstiques de Joan Boscà ens hem de remuntar breument als seus orígens familiars. Joan Boscà era fill de Joan Valentí Boscà i de Violant Almugàver. La família Boscà ja consta com a resident a Barcelona, concretament al voltant de l'església dels Sants Just i Pastor, d'on eren parroquians segons els censos del segle XIV. Documents posteriors especificarien que els Boscà disposaven de diferents propietats al carrer Lledó i Regomir des de ben aviat. A més a més, i a causa dels esdeveniments bèl·lics

5. Verrié (1987: 16-18). Verrié es val d'una primera aproximació al tema per part del ja citat Madurell, qui va publicar una relació de documents referents als mestres escultors presents a Barcelona durant els anys en què Boscà també s'hi trobava, i en un d'aquests documents aporta la

notícia d'una casa de Boscà al carrer del Regomir.
6. Torras (2010: 120 i ss.). Torras serà molt interessant també perquè ens mostrarà una de les vies per les quals Joan Boscà podia haver entrat en el món de la cultura italiana del moment.

7. Amb el permís de Menéndez y Pelayo (1908).

de la Guerra Civil, els Boscà varen veure com la seva posició ascendia considerablement al prendre part del bàndol reial (amb Joan II primer i seguiran amb Ferran II), fet que els hi valdria entrar a formar part de l'elit dirigent de la cort. És precisament en aquesta època (i gràcies als serveis prestats a la corona) que ja tenim constància documental que el feu senyorial de la família Boscà era el castell de Cubelles, com a recompensa reial.⁸ A més de la propietat del castell, la família rebria unes rendes econòmiques prou considerables com per entendre que anys més tard, quan totes les propietats acabassin essent heretades pel nostre poeta, aquest gaudiria d'una posició de benestar més que privilegiada. Aquesta és una breu història de la família paterna. La branca materna ja és més complicada.⁹

Per explicar l'ascendència materna de Joan Boscà ens hem de remuntar fins als avis. Els pares de Violant Almuçàver (la mare del poeta) eren Joan Almuçàver i una tal Isabel, que varen tenir dos fills: la ja esmentada Violant, i un fill anomenat Antic Almuçàver, hereu universal de totes les propietats de la família. Antic Almuçàver es casarà amb una força desconeguda Marimonda,¹⁰ en una data propera a 1523. D'aquest matrimoni en naixeran dos fills, el primer batejat amb el nom de l'avi, és a dir, Joan Almuçàver, i el segon anomenat Bernat Benet.¹¹ El personatge clau d'aquesta part de la família serà però la muller de Joan Almuçàver, el cosí germà del poeta, ni més ni menys que la famosa Jerònima de Palou Almuçàver, coneguda per ser la receptora de les dues dedicatòries de l'edició castellana de *Il Cortigiano* de Baldassare Castiglione.

Des de la branca familiar dels Almuçàver és important assenyalar que Joan Almuçàver, l'avi del poeta, va aconseguir acumular una bona fortuna, traduïda en diverses propietats immobiliàries i les seves corresponents rendes. Segons estipulava el testament de l'avi Almuçàver, la fortuna familiar passaria al seu fill i d'aquest havia de passar als néts i així successivament, sempre i quan l'hereu corresponent mantingués el cognom familiar. Aquesta condició es va donar en

8. Riquer (1945: 9-11) i doc.VII.

9. Un arbre genealògic de les famílies Boscà i Almuçàver es pot consultar a Riquer (1945), làmina 1.

10. Riquer és qui identifica la muller d'Antic Almuçàver com a Marimonda, difunta ja el 1523 (doc. LXVI, 5 de maig de 1523). Notícies més recents, facilitades pel Dr. Rafael Ramos (al qual se li agraeix l'ajuda), ens han permès saber que Marimonda era en realitat Marimonda de Vilamarí, la qual s'identifica a través d'alguns documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

11. Joan Almuçàver, present en molta de la documentació aportada per Riquer, fa testa-

ment el 1533 i ja no torna a aparèixer més en cap document si no és amb l'aclariment d'un *quondam*, al mateix temps que la seva muller comença a aparèixer com a vídua, és a dir, que al 1533 aquest Joan Almuçàver moriria. El testament d'aquest Joan Almuçàver es troba a AHPB, Joan Lunes, 296-48. Aprofitem per deixar definitivament definits fins a tres Joan Almuçàver, el primer és el poeta, el segon és l'avi matern i el tercer, el cosí del poeta. Riquer però, no aporta documentació al voltant del segon dels fills, Bernat Benet Almuçàver, que amb el temps contrauria núpcies amb Anna Albanell tal com assenyalen els documents localitzats a AHPB, Jeroni Mollet, 342-54/63.

l'herència de Joan Almuçàver al seu fill Antic i així mateix al fill primogènit d'aquest, el tercer dels Joan Almuçàver. El 1533, quan mor Joan Almuçàver (cosí de Joan Boscà), aquest no tenia descendència amb la seva muller Jerònima de Palou, de manera que, segons s'estipulava en el testament de l'avi, tota l'herència havia de retrocedir en l'ascendència fins a recuperar el cognom Almuçàver. El primer parent en qui havia de retrocedir l'herència era Antic Almuçàver, però llavors ja feia anys que era mort, de manera que es va buscar el segon parent viu que conservés el cognom Almuçàver. Aquest parent era precisament Violant Almuçàver, germana d'Antic Almuçàver i mare del poeta Joan Boscà.¹² No ho veia així Anna Albanell, la muller de Bernat Benet Almuçàver (germà de Joan Almuçàver i nebot de Violant Almuçàver), que en aquella època ja era mort ja que la seva muller apareix en alguns dels documents com a *uxor relicta*.¹³ Anna Albanell presentarà una demanda judicial davant la Reial Audiència per reclamar el que considerava seu, al mateix temps que (de fet poc temps després de la mort de Joan Almuçàver) es comença a generar un munt de documentació destinada a reconèixer a Jerònima de Palou Almuçàver com a la legítima hereva dels béns del seu marit per tal que aquests anessin a parar a la branca dels Boscà Almuçàver.¹⁴

Deixant de banda qui pogués tenir raó o com s'havia d'establir la legitimitat dels autèntics hereus, el cert és que la documentació es va anar allargant entre 1535 i 1541, amb diferents sentències arbitrals que van anar establint que la legitimitat a l'hora de repartir l'herència va recaient sempre en benefici d'Anna Albanell, la qual havia d'acabar essent indemnitzada pels possibles greuges econòmics que hagués pogut patir.

Encarant el nostre discurs cap allò que realment ens interessa de la documentació, hem de remarcar que tot el plet judicial té sempre molta cura de deixar molt clar quines són les propietats (immobiliàries, econòmiques, materials i de qualsevol mena), que havien d'entrar en el conjunt de la indemnització d'Anna Albanell, però també deixa molt clar quins eren els béns de Joan Boscà o de Jerònima de Palou, entre els quals hi havia les «cases que van del carrer de la Casa de la Ciutat fins al Regomir», juntament amb «l'anomenada torre de

12. Riquer s'adona brillantment com fins aquell moment (1532-1533) era complicat trobar algun document en què Joan Boscà portés incorporat el cognom Almuçàver, però també intueix com, per art de màgia, a partir de juliol de 1532, el poeta comença a firmar com a «Joan Almuçàver *olim* Boscà». Bé, es pot entendre que ser susceptible de rebre una bona herència per part d'un cosí sense descendència, en aquella època, podria comportar un canvi nom. De fet, que Boscà firmés amb el cognom Almuçàver ja uns mesos abans que el seu familiar traspassés podia indicar certa premeditació

en l'estratègia familiar o, dit d'una altra manera, que Joan Boscà i Jerònima de Palou Almuçàver podien tenir una relació molt estreta, almenys en qüestions econòmiques i familiars. Una prova d'aquesta relació és la dedicatòria que rep la dama barcelonesa de part del mateix Boscà i de Garcilaso de la Vega, en els pròlegs de *Il Cortiginao* de Castiglione. Sobre aquest tema, Castiglione (2003) i Lorenzo (2005).

13. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58; 342-59; 342-62 i; 342-63, plecs solts.

14. AHPB, Jeroni Mollet, 342-57 i següents, plecs solts.

Sants».¹⁵ A aquestes propietats hi hem d'afegir un tercer immoble, el Castell de Cubelles, que no apareix en cap document del plet judicial perquè en realitat aquesta era una propietat que arribaria a Joan Boscà per la via de la família Boscà i no pas per l'Almugàver.

Aturem-nos però a analitzar breument aquest «Castell de Cubelles». Era una fortalesa que es trobava situada als afores de Vilafranca del Penedès i havia estat construïda per ordre reial el 1459, formant part de la recompensa atorgada a la família Boscà pels serveis prestats a la monarquia durant la Guerra Civil.¹⁶ Gràcies a Riquer (1945), fins ara sabíem que havia estat la propietat dels Boscà, però que arribat un punt indeterminat, la filla del poeta, Mariana, l'havia posat a la venda.¹⁷ Ara però sabem que, tot i ser una propietat apartada dels ambients en els que es movia la família, no va deixar de ser important pel poeta. El juny de 1535 va encarregar un seguit de reformes a l'edifici que deuriem afectar a una part considerable de l'estructura així com de la seva decoració.¹⁸ Joan Boscà contracta els mestres de cases Pere Bosch i Antoni Lorda per a la reforma integral de la propietat, encarregant parets, portes, sostres, finestres, paviments i xemeneies (Doc.1). Les obres no acabarien aquí, doncs al setembre de 1536, Boscà tornava a contractar noves reformes, en aquest cas als mestres de cases Esteve Carbonell i Guillem Calsa (Doc.2).¹⁹ De fet Boscà no deuria quedar gens satisfet amb el primer encàrrec d'obra ja que el segon contracte era en realitat una continuació del primer, doncs als mestres Carbonell i Calsa se'ls encarrega l'acabament de tot allò que no s'havia fet per part dels mestres Bosch i Lorda. Concretament han d'acabar «quatre xemeneies, tres de franseses i una de cuina», quatre finestres de «guix i pedra», el portal de l'estable, diferents sostres i murs, la pintura de l'edifici i finalment, «un pedrís per seure» suposem al jardí.

És curiós que en ple inici d'un procés judicial que acabaria reconeixent un deute de Joan Boscà i Jerònima de Palou cap a Anna Albanell, Boscà es posés a fer reformes al seu castell, una residència on no tenim constància que hi passés un temps excessiu. Llavors ens hem de plantejar per què faria aquestes reformes: per una banda podríem pensar en un intent de revaloritzar el mateix castell en cas que necessités vendre'l per poder fer front a les despeses derivades del procés judicial. D'altra banda, el fet d'iniciar les reformes just quan Boscà deixa la cort i sembla establir-se definitivament a la ciutat de Barcelona per poder afrontar la nova vida que se li posava davant, com a futur home casat, potser el porten a centrar la seva atenció en la bona gestió dels seus béns familiars.

Deixem aquesta primera residència familiar dels Boscà per concretar alguns aspectes de les propietats que Boscà tenia a Barcelona. Són concretament dues, la «Torre de Sants» i la «Casa del Regomir».

15. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, f.2v i 3r.

16. Riquer (1945: 11) i doc.VII.

17. Riquer (1945), doc.XCVIII.

18. AHPB, Jeroni Mollet, 342-57, plec solt.

19. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, 20 de setembre de 1536.

De les dues assenyalades, la menys important és la primera. La Torre de Sants era una propietat formada per un seguit de construccions que Antic Almugàver, oncle del poeta, posseïa a la vila de Sants. Estava formada per una casa principal, unes quadres i diferents horts. Deuria ser una propietat important però no prou com per considerar-la la residència principal de Joan Boscà ja que quan la casa queda en propietat de Joan Almugàver, cosí del poeta, és valorada en mil lliures²⁰ (Doc. 3), una suma considerable però lluny de la valoració que es farà més tard a d'altres béns.²¹ En qualsevol cas, aquesta era una casa que passaria a mans d'Anna Albanell quan aquesta presentés la seva reclamació sobre part de l'herència d'Antich Almugàver i que Joan Boscà i Jerònima de Palou Almugàver varen haver de cedir per força.²² Si esmentem aquest bé immoble és perquè apareix en molta documentació com a una de les cases de Joan Boscà i aquest es veu obligat a desfer-se'n per indemnitzar a Anna Albanell.

La propietat més important de Joan Boscà és doncs la casa que rep en herència d'Antich Almugàver, un cop mort el seu cosí Joan, al carrer del Regomir. Apuntem un primer detall important, la situació exacte de la casa. Tota la documentació que hem consultat ens indica que Joan Boscà posseïa la seva residència al carrer del Regomir. Només hi ha un únic document que ens digui que la seva casa es trobés en una posició «lleugerament» diferent (de fet, a parer nostre pot ser perfectament la mateixa del Regomir). Tornant a la documentació que es va creant al voltant del plet judicial entre Boscà-Albanell-Palou d'Almugàver, trobem una estimació de les obres i reformes que en el seu dia va fer Antich Almugàver a una casa situada «al carrer de la Casa de la Ciutat, davant del carrer que va a parar a Sant Miquel», una referència que es pot confondre amb el Regomir, doncs aquest carrer i el de la Casa de la Ciutat queden junts en un dels seus extrems.²³ El problema queda solucionat quan en el text d'una de les sentències arbitrals s'estableix que la casa es troba «en carrer que va de la Casa de la Ciutat al Regomir».²⁴ És rellevant destacar aquest detall del carrer on vivia Joan Boscà perquè fins ara teníem indicis (a vegades contradictoris, a vegades complementaris), sobre aquest tema.

Per la seva banda, Frederic-Pau Verrié fa temps va plantejar la possibilitat que Joan Boscà tingués la seva casa al número 13 del carrer de Lledó, just davant l'església dels sants Just i Pastor (Verrié, 1987).²⁵ Per arribar a aquesta conclusió Verrié es fixa en què la família Boscà estava empadronada a la parròquia de Sant Just des del segle XIV i que a més a més, tenien diferents propietats a la zona del «carrer dels Lledó o baixada de Viladecols, al carrer de la Ciutat, cap al Regomir, i al

20. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, 7 de febrer de 1536.

21. Per veure les valoracions que es fan a la majoria de les propietats en disputa, es pot consultar els diferents memorials que es fan en les sentències arbitrals des de 1536, a AHPB, Jeroni Mollet, 342-59, 342-62 i 342-63.

22. Així s'estableix en les diferents sentències arbitrals.

23. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt. Vid.doc.3.

24. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt. Vid.doc.4.

25. Verrié (1987: 16-18).

carrer Ample».²⁶ També basa la seva hipòtesi en alguns documents aportats per Riquer (Riquer, 1945)²⁷ i finalment, centra el seu discurs en la decoració que la casa número 13 va rebre per aquestes dates, una decoració centrada bàsicament en un seguit de medalles, algunes de les quals, encara avui es conserven.²⁸ No podem aportar cap document que acrediti aquesta atribució però sí que podem assenyalar que la documentació amb què hem treballat està centrada molt més en la família Almugàver que no pas en la Boscà, i la casa que Verrié identifica com la llar de Boscà és, segons es desprèn de les seves fonts, la casa de la família Boscà. Diferenciar entre la casa d'una família i la d'una altra és important perquè Joan Boscà, tal com hem assenyalat més amunt, adopta el cognom Almugàver quan es veu enmig de la tempesta sobre les herències d'Antich i Joan Almugàver. És possible que la casa de Joan Boscà, fins aquells moments, pogués ser la casa del carrer dels Lledó i que, un cop rebuda l'herència Almugàver, Boscà es mudés a la casa del Regomir.²⁹ És més, sabem que Boscà tenia la propietat de la casa del Regomir gràcies a la sentència arbitral de febrer de 1536 (Doc. 4), on s'especifica que aquesta és propietat de Boscà però que en aquells moments encara hi vivia Jerònima de Palou Almugàver,³⁰ per tant la hipòtesi de Verrié segons la qual Boscà viuria en una altra casa (tot i que no necessàriament havia de ser el número 13 dels Lledó), és perfectament plausible, almenys fins a 1536.

Tenim un altre testimoni documental que confirmaria que Boscà viuria al carrer del Regomir. Es tracta d'un contracte d'arrendament entre Joan Boscà i l'escultor Martín Díez de Liatzaso que data del 17 de setembre de 1539, per una casa al carrer del Regomir (Madurell, 1945).³¹ Aquest document ens enceta un fil argumental farcit de detalls dignes de remarcar. Es tracta de la relació de Joan Boscà amb el món artístic del moment. Recuperant el text que hem citat sobre l'estimació de les obres que Antich Almugàver va fer fer a la casa del Regomir (Doc. 3),³² sabem que Boscà vivia en una casa amb tot tipus de detalls arquitectònics. Per exemple: totes les zones nobles de la casa gaudien de paviments de ceràmica valenciana; l'estructura de la casa se sustentava sobre un conjunt d'arcs que anaven des dels soterranis i magatzems, passant per la capella i arribant fins a la torre que coronava l'edifici;

26. Verrié (1987: 16).

27. Verrié (1987: 17) i també Riquer (1945: 62), nota nº7. Hem d'assenyalar que aquesta referència en cap cas fa esment de Joan Boscà però sí a alguns dels seus avantpassats.

28. Verrié (1987: 9-13). Es tracta de tres medalles que l'autor identifica com a figuracions de les virtuts Saviesa, Fortalesa i Liberalitat.

29. Recordem que a partir de 1539, quan Boscà es casarà amb Anna Girón de Rebolledo, encara podrem afegir una propietat més a la llista, la casa que ambdós tenien al carrer de Montcada, una casa aportada en la dot d'Anna Girón.

30. AHPB, Jeroni Mollet, 342-59, 7 de febrer de 1536, plec solt, f.2v.

31. Madurell (1945: 48). Aquest document reafirmaria que Boscà, un cop casat, aniria viure a la casa que la seva muller aportaria al matrimoni, com per altra banda també ens confirmen alguns documents trobats a AHPB, Pere Celitons, 304-10, *Protocol·lum sive manualetum*, 16 d'abril de 1541, s.f.

32. Una estimació d'obres que es va escriure per decidir fins a quin punt s'havia d'indemnitzar a Anna Albanell en relació a la mateixa casa del Regomir.

les escales estaven específicament detallades com a escales de cargol (almenys la principal que ascendia del pati central); les portes i portals estaven fetes de pedra picada i així igualment un nombre important de les finestres; hi havia una llotja (que no sabem si donava al carrer o a l'hort), capella, varis estudis, porxos i terrats; i destaca una de les apreciacions que fan els homes encarregats de la visura, el pati interior estava organitzat en base a diferents arcs de pedra, com si d'un petit claustre es tractés. Veient la descripció no és d'estranyar que en alguns dels documents que hem consultat a l'AHPB hi consti entre els testimonis Pedro Suárez, conegut escultor i mestre de cases que és recordat per haver estat contractat per Onofre Maimó per realitzar una rèplica del portal d'accés de la casa Gralla per la casa del mateix Maimó (Madurell, 1947).³³ No es pot descartar que fos el mateix Suárez l'autor d'una part dels treballs de reforma de la casa del Regomir, per exemple, dels treballs heràldics que es trobaven damunt el portal d'accés de la casa, un treball que seguiria la línia dels que faria pels Maimó, però també molt en consonància amb aquest «corrent artístic» del moment que consistia en la importació de l'estil renaixentista tant característic durant els anys de 1520-1540's. Dins d'aquest capítol de reformes és on hem d'encaixar un dels detalls documentals que més criden l'atenció: es tracta de l'aparició d'un seguit de medalles i peces de marbre en general, que de manera marginal, apareixen en els documents de les sentències arbitrals del plet entre Joan Boscà, Jerònima de Palou i Anna Albanell. En realitat és podria parlar d'una única referència a aquests medallons que de manera més o menys semblant, es repeteix en altres tres documents. El text diu el següent: «declarem que les medalles, marbres i pedres de marbre que no es troben assentades, i que no són estimades, formen part de l'herència d'Antic Almugàver que mossèn Albanell es pot emportar» (Doc. 4).³⁴

Sobre aquesta referència el primer que hem de comentar és que lamentem la pobresa de continguts de la mateixa anotació i més, tractant-se d'un document de tanta importància. El segon a destacar d'aquesta breu referència és que remarca que hi ha peces de marbre que es troben «no assentades», per tant, és lògic pensar que n'hi hauria algunes que sí que podien estar «assentades», és a dir, situades en algun lloc de la casa per la seva decoració. Deixant de banda les peces que no es trobaven situades al seu lloc perquè aquestes són béns que anirien a parar a mans dels Albanell, les altres escultures podrien tractar-se de les medalles que Verrié ens descriu per la casa del carrer dels Lledó. Com anirien a parar a aquesta casa si Boscà vivia al Regomir? Doncs per simple trasllat. Si Boscà tenia relació amb escultors com Díez de Liatzasolo o Suárez és fàcil pensar que en el moment en què deixa la casa del Regomir, per llogar-la i anar a viure amb la seva muller, va poder fer traslladar

33. Madurell (1947: 248-249) i doc. 51. Podem veure a Suárez com a testimoni, per citar un exemple destacable, de l'estimació de les obres de què anem parlant.

34. AHPB, Jeroni Mollet, 342-59, 7 de febrer de 1536, plec solt, f.4r. Si es consul-

ten les altres sentències arbitrals del plet, la mateixa referència als medallons es repeteix sistemàticament, i curiosament, sempre ho fa a través d'un escrit afegit al text principal, a manera de nota marginal en un lateral del manuscrit.

les medalles que li quedarien de l'herència a la casa familiar dels Boscà a Lledó.³⁵

Per sort, Santi Torras aporta llum als interrogants que genera la nota dels marbres (Torras, 2010). Torras ens ofereix l'inventari de béns *post mortem* de Joan Almagàver, marit de Jerònima de Palou Almagàver. En aquesta relació notarial s'hi diu: «Primo, lo portal de la capella de pedra de marbre, ab totes ses pessas [...]. Item onze peses de alabastre [...]. Item tres pessas de marbre planes [...]. Item una testa antiga de marbre [...]. Item una madalla de alabastre [...]. Item una medalla petita de alabastre [...]».³⁶ De totes aquestes peces en destaquen les medalles, per la connexió que s'estableix amb la sentència arbitral, i especialment les «tres medalles de marbre» perquè són curiosament tres les medalles que es conserven avui en dia a la casa del carrer dels Lledó. De les altres peces no en podem saber res.

Torras ens aporta una notícia més en relació a l'ambient artístic de Joan Boscà: els encarregats d'establir el valor de les peces d'escultura (i també de les pintures, els teixits, l'orfebreria i altres objectes de luxe) de la casa del Regomir són el «mestres Martin y mestre Anrich Farrando enmeginayres», que l'autor identifica amb l'escultor Martín Díez de Liatzaso i el pintor Enrique Fernandes.³⁷

En definitiva, podem establir que Joan Boscà va tenir, almenys que sapiguem, fins a quatre residències diferents: una a Cubelles, una altra a Sants, la tercera al Regomir i finalment (i de la qual no en sabem res), una al carrer de Montcada. Sabem que la de Cubelles va pertànyer a Boscà i després a la seva muller i filles, que la Torre de Sants va passar a engrandir el patrimoni de la família Albanell i que la casa del Regomir seria la més que probable residència de Boscà a Barcelona, als anys en què es veu obligat a residir a la ciutat, just abans de casar-se. Queda la incògnita de la casa del carrer dels Lledó, que curiosament, és l'única de la qual se'n conserven algunes restes.

Uns versos (inèdits) de Joan Boscà. Notes al voltant dels matrimonis amb Isabel de Malla i Anna Girón de Rebolledo.

*Si muero en tierras ajenas
Lexos de donde nasci
Quien abra dolor de mi.
Soys tan ermosa.
Sinquenta,
que ningun cuenta
teneis.
Y una malla me valeis
Si malla entra en cuenta.*

35. De fet, Verrié observa que les medalles han estat arrencades en algun moment per tal de poder situar-les tal com avui les podem observar al seu emplaçament, vid., Verrié (1987: 9).

36. Torras (2010: 132-133). L'inventari de Joan Almagàver es troba a AHPB, Jeroni Mollat, 342-45, plec solt, 3 de desembre de 1535. També hi ha l'encant del béns.

37. Torras (2010: 132-133).

Els versos que acaben de llegir es troben en el revers d'un plec documental solt, sense numerar, del notari Jeroni Mollet a l'AHPB.³⁸ El plec en qüestió és el mateix en què s'hi pot consultar la relació de les reformes que s'havia fet fer Antich Almogàver a la casa del Regomir, al qual ens hem referit més amunt. Davant del gran volum de documents que trobem en aquest notari, fins a cert punt es podria considerar normal trobar algun text amb la lletra del mateix Boscà, però el que segurament no és tant normal és trobar uns versos que molt probablement són del poeta i fins i tot inèdits.

Davant de tal troballa el primer que es va fer és comprovar si en les obres de Boscà publicades fins avui hi trobàvem els versos en qüestió, i el resultat va ser negatiu, no formaven part de cap dels escrits del poeta.³⁹ El més lògic en aquells moments era doncs, deixar de banda els versos i pensar que simplement era un divertiment d'algú que volia demostrar el seu domini de la ploma, però no es podia passar per alt que la transcripció es trobava en un document que feia referència explícita a Joan Boscà, juntament amb molts altres plecs de documents que també parlaven d'ell.

Plantejar l'autoria de Boscà no és senzill per algú que no és precisament filòleg i molt menys especialista en Joan Boscà però deixant de banda les mancances pròpies, no es poden passar per alt algunes evidències que ajuden a contextualitzar aquest fragment, evidències, tot s'ha de dir, que en cap cas diuen que els versos siguin de Boscà però que poden ajudar als experts a decidir-se, si és que no ho han fet en el moment de llegir.

Aquest seguit d'evidències, o potser n'hauríem de dir fets, giren al voltant de la relació sentimental que va unir a Joan Boscà amb Isabel de Malla i Anna Girón de Rebolledo. Però, qui eren aquestes dues dones? D'Isabel de Malla només en podem fer dues pinzellades: per una banda sabem que era filla de Perot de Malla, d'un d'aquells membres de l'aristocràcia administrativa barcelonesa que es va posar de la banda reial durant el conflicte de la Guerra Civil, i que va veure ascendir el seu prestigi social entre finals del segle xv i principis del xvi. Per altra banda, Isabel va ser la promesa de Joan Boscà des de 1529 fins a 1531, data en què apareix com a muller de Joan Benet Descoll (fill del llavors membre del Consell Col·lateral de Nàpols, Jeroni Descoll).⁴⁰

38. AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, Març de 1536. En el moment de realitzar la troballa del document, el poema formava part del plec anunciat més amunt però per desgràcia, ja presentava signes evidents de deslligat. Una consulta més recent ens ha fet veure que el foli del poema, si bé continua unit a la resta del seu plec, és pràcticament ja un full solt i per tant, futures consultes poden trobar-se amb el document completament separat del seu plec, amb la consegüent descontextualització que això podria comportar.

39. Per comprovar-ho es va procedir a consultar les edicions de Riquer (1941), Riquer (1945), Claveria (1999) i Riquer (1999).

40. Sobre el prometatge de Malla amb Boscà es pot consultar a Riquer (1945: 16), on l'autor fa referència a la concessió de 600 ducats, el 15 de desembre de 1529, del Duc d'Alba a Boscà per les seves noces.

La documentació que ens indica que Isabel de Malla ja era casada amb Joan Benet Descoll el 1531 es troba a l'Arxiu del Castell de Vilas-

Anna Girón de Rebolledo seria la muller de Joan Boscà, però no ho seria fins a 1539, quan signa capítols matrimonials el 7 d'agost d'aquell any.⁴¹ La senyora formava part d'una nissaga que residia a Barcelona des de feia temps,⁴² potser seguint el rastre de la cort, i sempre entrava en escena per les qüestions administratives de Joan Boscà.⁴³

Tornant a la composició i sempre partint de la base que el poema va ser escrit en una data aproximada a la que dóna el document principal del plec, és a dir, març de 1536, podem afirmar amb tranquil·litat que Boscà en aquells moments era un home sense compromís per la ruptura amb Isabel de Malla i segurament es trobava en una fase inicial de la seva nova relació amb Anna de Rebolledo, per tant, els versos poden entrar en una fase de creació poètica que fa difícil la seva definició o classificació. És per això que ens és tant útil el text *Fuentes, fechas, orden y sentido del libro I de las Obras de Boscán*, de Bienvenido Morros (Morros, 2008). Primera qüestió, Morros assenyalava que Boscà podia haver viatjat amb la cort imperial a Itàlia el 1529,⁴⁴ coincidint amb el primer prometatge de Boscà, amb Isabel de Malla. Si realment hagués marxat de viatge, es podria explicar que el seu matrimoni no hagués fructificat o directament s'hagués trencat. La llarga absència de Boscà (fins a 1533 la cort no tornaria del viatge per Itàlia i nord d'Europa) ho podria explicar. A més a més, Morros fa referència a un detall molt interessant que s'introdueix en la relació poètica entre Boscà i l'Almirante de Castilla, quan l'Almirante pregunta al barcelonès sobre uns amors del passat que poden reparèixer pel fet de ser a Barcelona amb la cort entre 1534 i 1535. Boscà explica que el seu problema (aquest retrobament amb el passat) «le había sobrevenido en el lugar donde se halla en ese momento», és a dir, Barcelona. És més, Boscà planteja un dilema perquè sembla que en aquelles dates podia haver-se tornat a enamorar.⁴⁵ Aquest dilema concordaria amb els dos últims versos que presentem aquí, *Y una malla me valeis / Si malla entra en cuenta*. Aquests dos versos plantegen la possibilitat d'un retrobament entre Boscà i Malla quan la cort torna a Barcelona en aquelles dates, coincidint amb l'inici de la relació entre Boscà i Rebolledo. Sembla ben bé que Boscà estigui dient que la

sar (ACV), 1-81-20 (E-9), 17 de novembre de 1531, Antic Fons Rocabertí Calda, en què Jeroni Descoll, sogre d'Isabel, fa donació al seu fill de diferents censals amb motiu del casament amb Isabel de Malla.

41. Riquer (1945: 17-18) i doc.LXXVI.

42. El rastre de la família a l'AHPB, novament, és constant, sempre per qüestions econòmiques. A manera d'exemple es pot consultar els llibres dels notaris Bartomeu Torrent i Joan Palomeres, on apareixen constantment els Rebolledo.

43. Tal com ens confirma Madurell (1951: 5-7), on veiem que si feia falta, es dirigia al ma-

teix emperador Carles V per tal de reclamar el que considerava seu. Es pot consultar també el documents que s'aporten a Riquer (1945: 219-225).

44. Morros (2008: 96-97), tot i que l'autor també assenyalava la possibilitat d'una incorporació cortesana un temps més tard.

45. Morros (2008: 97). Morros planteja que els amors del passat i el nou enamorament poden ser una mateixa cosa però no queda exclosa la possibilitat que plantegem nosaltres segons la qual podria tractar-se de dues relacions amoroses diferents.

relació amb Malla s'hagi acabat (de fet feia anys que havia acabat però potser el record encara era molt viu per tots dos) i que el nou amor és una altra dona. Boscà quasi indica que la seva nova estimada li ha costat un preu, que és la relació amb la vella estimada, com si fos Isabel de Malla qui realment volgués reiniciar la relació amb Boscà.⁴⁶ En conclusió, aquests versos poden ser la nota de comiat de Joan Boscà cap a Isabel de Malla i la benvinguda a Anna Girón de Rebolledo. A més, aquesta interpretació pot encaixar amb la cronologia del document ja que si aquest és de 1536 i Boscà va tornar a Barcelona entre el 1534 i el 1535, és factible pensar que al 1536 escrivís aquestes línies.

Un altre tema que ens ajudaria a situar la composició són els dos primers versos, *Si muero en tierras ajenas / Lexos de donde nasci*. Boscà ens situaria en una cronologia un pèl anterior a la data del document, potser hauríem de retrocedir fins a 1533, quan el matrimoni amb Isabel de Malla està completament difuminat (perquè ella ja s'hauria casat amb Joan Benet Descoll) i coincidiria just quan Boscà seria a Barcelona i s'hauria enamorat d'Anna Girón de Rebolledo⁴⁷ (*soys tan ermosa*, li diu) però sobretot serien els anys en els quals Boscà té una vida més moguda en els seus viatges. Llavors, on ha d'anar el 1536 i què el fa patir prou com per començar el poema reflexionant sobre això? El 1536 Boscà està instal·lat a Barcelona i no es coneix cap altre viatge fins que ha d'anar a Perpinyà uns anys més tard per ocupar-se dels seus assumptes patrimonials.⁴⁸ Més aviat sembla senzillament que està utilitzant els seus recursos poètics per fer entendre a Anna de Rebolledo que ha iniciat definitivament el camí que el portarà al seu matrimoni, fins a tal punt, que Boscà no s'està de transmetre-li el patiment que li causa una possible separació amb *quien abra dolor de mi*. Sembla una declaració d'intencions molt clara i tot plegat encaixaria amb aquesta etapa de retorn de Boscà a Barcelona i el seu retrobament amb Isabel de Malla però sobretot amb l'inici dels amors amb Anna de Rebolledo.

El fet que aquest poema s'hagués oblidat en un document perdut de l'AHPB, és a dir, que no hagués entrat en la publicació final de les obres de Boscà, es pot explicar perquè va acabar essent Anna de Rebolledo la persona que es va encarregar de l'edició final dels poemes. Que un poema fes explícita la vinculació de Joan Boscà amb Isabel de Malla no deuria agradar a la llavors vídua del poeta. Potser això també explica per què el poema es troba escrit on

46. Hauríem de considerar la possibilitat que el trencament del matrimoni entre Isabel de Malla i Joan Boscà fos per causes alienes a tots dos, per exemple, que la família Malla considerés que el matrimoni amb el poeta no fos «digne», en contraposició amb unes futures esposalles amb un noble com Joan Benet Descoll, que acabaria essent el marit escollit el 1531. Això podria explicar algun dels dilemes amorosos de Boscà.

47. De nou Morros ens explica perfectament la cronologia d'aquests anys. Només hi hem de fer un petit matís a la seva proposta cronològica, que és que no coneixia que Isabel de Malla ja era casada al 1531, vid., Morros (2008: 99-100)

48. Clavería (1999: 14). També podríem pensar que Boscà hauria pogut anar a fins a Cubelles per supervisar les obres que en aquella mateixa època estava realitzant al vell casal familiar.

ho està, és dir, és possible que el mateix Boscà fos conscient de l'enveja o de la gelosia que podia despertar un poema com aquest en la seva muller, i potser per això va decidir que en quedés constància en un document que no tenia per què veure la seva vídua.

Apunts documentals

La troballa de documents referents a Joan Boscà que nosaltres aportem aquí és mínima en termes quantitius. A continuació fem una breu selecció dels manuscrits trobats a L'AHBPB, concretament exposem fins a quatre documents, alguns per complet i d'altres per via de fragments dispersos. No obstant, no podem estar-nos de posar de relleu fins a quin nivell hem localitzat documents que fan referència al poeta, la seva família o la seva biografia, que també es troben a l'AHBPB, i que Riquer o Madurell no varen poder aportar en els seus treballs. Seguint l'ordre del mateix arxiu notarial podem assenyalar els notaris Narcís Gerard Gili (235), Bartomeu Torrent (256), Joan Vilana (257), Joan Palomeres (258), Benet Joan (262), Antoni Anglès major (272), Anònims segle XVI (275), Joan Savina (285), Joan Martí (292), Joan Lunes (296), Pere Celitons (304), Joan Jeroni Canyelles (313), Joan Saragossa (340) i Jeroni Mollet (342). Aquests són els notaris que hem consultat nosaltres però no cal dir que n'hi ha d'altres, i és més que probable que el rastre documental s'estengui més enllà de la nostra exhumació. Per la seva part, Santi Torras ens aporta el rastre deixat en els llibres d'Antoni Simó Fonoll (265) i Pere Saragossa (268).

Com es pot deduir, la nòmina de notaris és bastant àmplia i segurament s'ampliarà. A més a més, a cada notari hi trobem múltiples documents i en alguns casos, les mostres es poden comptar per dotzenes, és per això que ens ha semblat significatiu el cas de Jeroni Mollet, perquè és el notari que aporta una major quantitat de manuscrits i d'una rellevància més significativa. Esperem que futures investigacions puguin donar a llum un nou cos documental tal com va fer Riquer fa tant de temps.

Normes de transcripció i edició dels documents. Per tal que la lectura dels documents resultés més entenedora s'ha optat per fer-ne una transcripció paleogràfica seguint les següents normes:

- Total fidelitat al text original, respectant-ne les particularitats ortogràfiques i no actualitzant cap de les grafies a models normatius.
- Normalització en l'ús de la primera lletra majúscula per indicar els noms de persona o lloc. Per exemple, *boscha* per «Bosca» o *barcelona* per Barcelona.
- Desenvolupament de totes les abreviatures.
- Puntuació normalitzada a cada final de paràgraf o final de frase.
- S'indica un salt de línia amb el signe «/».
- En cas que un fragment presenti algun impediment per a la seva correcta lectura i transcripció s'indicarà en nota com a «il·legible».

Doc 1: AHPB, Jeroni Mollet, 342-57, plec solt, 18 de juny de 1535. Contracte per les obres del castell de Cubelles entre Joan Boscà i els mestres Pere Bosch i Antoni Lorda.

Fol. 3r.

A XVIII de Juny de 1535.

Concordia feta e fermada entre lo magnifich / mossen Joan Bosca e mestra Pera Bosch e Antoni / Lorda mestres de cases abitants en la ciutat / de Barcelona e feren los capitols següents sobra / les obras que an de fer en lo castell del dit mossen Boscha en Cubelles./

Primerament un portal fort as de piqar de las / pedres que ia y clau en la obra de acer nou palms / de anplaria an lo de posar. Mes an de fer per entrar en lo dit portal / un pomt que a de na masa lo cual de esta lo pomt de-/-vant qia la de tot pedra a de fer de ampla del / portal ab [beranos e saydor]⁴⁹ a dos bandos. Mes an / de roqar en la entrada una paret migera en / dos [...].⁵⁰ Mes an de fer la barana de la asqala / de gix cragola. Mes an de posar duas listons en lo mur / de una en qada fusta y an de ligar los dos los tres / sobra la antrada de cragola la u e laltra a de gix. / Mes lastatbla an de deroqar dos [...]⁵¹ / que astan sobra altres [...]⁵² y posar una jasena e / an los triar dos sostros en dit astatable de gix / ho de rajola del que li donaran. Mes a de fer un / portal de la mateixa pedra que es en la obra per an-/-trar en la astatbla. Mes an de tanqar un [...]⁵³ / de paret de pedra que asta entra la antrada e lo saler / antic a de fer un portal. Mes un saler gran e altra / patit ab dos sostros. Mes una cuyna al cap / de las asqala ab dos sostros. Mes un crargol / per muntar a las qmbras de dalt. Mes una cambra / demunt la qarcera ab dos sostres que la hu es am li-/-gat e unaltre cambra. Mes una bes cambra./ Mes tres ximanelas la una a la cuyna les / altres a la hon mossen Bocha volra. Mes qua-/-tra finestras de gix e una de pedra picada./ Mes dos mitjans de rajola sobra lastatbla./ Mes un mitja de rajola sobre lo saler. Mes / an de fer tots los portals per entrar en los con-/-bras de gix. Mes a de raparar tot aso de paleta / sobre la astatbla e lo saler. Mes tot lo de / fora a de amblanqar ab asqombra e raspal tots / los forats. Mes abasn se obligan los dits /

Fol. 3v.

mestres que ja vuy son en obra que qontinuaran la / dita obra e de la qe la no levaran ma e permeten / de dia nadal primer vinent donantli agua [...].⁵⁴

E [...]⁵⁵ so e persone ab ligam les personas e bens ab / escriptura de ters e tota la obra bona a qo-/-neguda de dos mestres eligits de cada part./

Mes anant lo magnifich mossen Joan Bosca / permet a dits mestres que per la dita obra fae-/-dora donara als dits mestres quaranta e sinch / dich XXXXV ll de las quals los permet donar e / pagar per a XV de juliol primer vinent XV ll

49. Il·legible.

50. Il·legible.

51. Il·legible.

52. Il·legible.

53. Il·legible

54. Il·legible.

55. Il·legible.

/ e a XV de agost primer vinent altres XV II e / les restants quinsa liues aqabada la obra / e de aso/ lo magnifich mosen Bosqua ne obliga tots / los bens. E volen totes les parts que aqest contracta valega e [...] ⁵⁶ qolsevol ha acta / que dita obra fos fet firmant jurant / obligant./

Mes avant permet lo dit mosen Bosca que los dona-/ra tota la ma obra que sera nesser per fer dita / obra al peu de la obra e dits mestras ham de / ferla als [...].⁵⁷

Testimonis lo senyor en Bernat Cli-/ment e lo senyor en March Qim pagesos de Qubelas.

Doc 2: AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, 20 de setembre de 1536. Contracte per les obres al castell de Cubelles entre Joan Almugàver *olim* de Boscà i els mestres de cases Esteve Carbonell i Guillem Calsa.

Fol. 1r.

Die XXV septembris ans a DXXXVI

Sobre la concordia feta e fermada per y entre lo magnific mossen / Joan de Almugaver olim de Boscha donzell de Barcelona domi- / -ciliat de una part y mestre Steve Carbonell y mestre Guillem / Calsa mestres de cases habitants en Barcelona en e sobre les carada / de la hobra per ells dits mestres de cases fahedores en lo castell / de Cubelles./

Primo es concordat entre les dites parts que per quant en lo / dit castell ya sia fetes moltes obres les quals romanen vuy / imperfectes que los dits mestres de cases e quiscun dells in solium / prenguen carrech de acabar aquelles les quals obres en spe- / -sial son quatre xemenees ço es a saber tres franceses / e una de cuyna. Item quatre finestres planes / tres de guix y una de pedra. Item un portal al stable./ Item acabar tots los sostres que son quatre o mes. Item emblan- / -char tot lo dit castell de fora de scombra. Item em- / -blanchar totes les parets de dintre de palleta levat lo saller / stable y porxo. Item una batana devant en lo paret devant / lo dit castell e un padris per a seure canes habres / que sien necessaries per acabar dita casa que coneguda / de dos mestres de cases y de les quals-cases prometen / del primer dia del mes de octubre / elles endosos a ensemps ab dos manobras no llevar- / -ne fins que dita hobra sia totalment hacabada./ E aquella prometen acabar dins quatre mesos / comptados del dit primer dia de octubre / en a ubac acabar. E lo dit senor mossen Boscha / promet donar tota la manobra ab preu de la obra / necessaria. E si los dits mestres per falta de / manobra perdien alguns jornals que aquells / jornals los obligue a pagar. E per fe o complir / totes les dites coses los promet paga e donar / XXXXVIII lliures ço es de present XII lliures les restants XXXVI lliures / altres pages es la primera paga apres que haura / feta la meytat de la dita obra y la resta paga /

Fol. 1v.

La terca havent tres terços de la obra y la quarta en con- / -tinent que la obra sie

56. Il·legible.

57. Il·legible.

acabada. E per lo que rebran los / dits mestres per raho de dita obra donen per ferma / mossen Galceran Rovira curreador de lana./

Doc 3: AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, 7 de febrer de 1536. Estimació de les obres que Antic Almugàver va pagar a les seves propietats. Fragments.

Fol. 1r.

Estimacio de la qasa qui çolia eser de mosen / Almugaver quandam esta situhada en lo qarer de la ca-/-sa de la ciutat devant lo qarer qui va a Sant Mi-/-quel./

Primo nosaltres Pau Mateu i Bernat Calsador / mestres de cases hi Galceran Çanou Jaume Mon-/-seny Joan Toroella fusters som anats en la dita qasa / del dit Joan Almugaver hi vista aqela hi co-/-neguda hi lo loch un esta hi esent franqa e alou / sens nengun [...] ⁵⁸ tots encemps he qonqorts / som de vot hi parer hi fen la relacio segent segons / deu hi nostres qonciencias que la dita qasa del dit Joan / Almugaver mirant que esta en lo milor loch de tota / Barcelona que la dita qasa val tres milia hi cinch sei-/-tas liuras hi aso es nostre vot hi parer segons deu / hi nostres qonciencias./

Item mes som anats en la tora del dit Jonot Al-/-mugaver que esta en la vila de Çans a ven vista hi mira-/-da aqela ab un ort qesta en dita tora ensemps ab una / paliça qesta devant dita tora a la volta de tremontana / ab un altre ort los qesta luy de dita tora en lo qual ort / a una sitja hi un çafarex vista hi mirada dita tora / en lort de dita tora e paliça e lort qlos fora / de dita tora devant qes franch en alou hi essent en lo / taratori de Barcelona som de vot hi parer que la di-/-ta tora hi ort qesta junt en dita tora hi paliça hi lor / de la citjha segons deu hi nostres qonciencias val / mil liures hi axí es nostre vot hi parer fet de ma de / mossen Joan Toroella fuster altres dels dits[...]/[...] ⁵⁹ MDXXXVI./

Fol. 2r.

Memorial fet per las obres de la casa del / senyor mossen Antic Almugaver les quals / son les següents:/

Primo unas armas que son sobre lo portal / major de la carrera valen LXII lliures./

Mes tot lo pahiment de la entrasa de pedra / ya los padriissos tot lo que ses fet nou / es [...] ⁶⁰ tot LXXXX lliures./

Mes la devallada de las estables sota los / estudis tota en pedra e una boti- / -gua a masquera que se diu de la leya / ab uns arcs e sos fonamens de aque- / -las los sostres mansadoras los portals / traura la terra per tot LXXXIII lliures./

Mes una escala en lo pati de dita casa que / puja a un portal de pedra entra en un / cargol que puja a la cuyna la scala / i portal es de pedra val tot LXIII lliures./

Mes en las botigas en que es lo dit caragol / lo sobre de dita botiga dalt es stat repa- / -rat i tornat a fer les altres botiges / i estables que son a ma squera lo sostre i

58. Il·legible.

59. Il·legible.

60. Il·legible.

una / volta que ya en la botiga del oli e las parets / tot nou LXXXVI lliures./

Mes a la ma squera una botiga soterania / la una paret nova una volta grassa XVIII lliures./

Mes damunt dita part a un tros desca-/-la de guix y rayola que puga en un / portal de guix quentra en uns estu-/-dis de mosen era en lo qual ara / estudis que prenen sota lotja / del ort hi va altre que ix en la lot-/-ja dins los rextat per tot LVII lliures./

Fol. 3r.

Mes en la entrada a un raxat de ferro en que / a XXVI bares de ferro dal baix ab ses bases / dues travesses e una porta ab dos pilas e una / han brana indiqat per dos fares la una / per a Tomas laltre Morages valen XXXX lliures./

Mes dins en lo rextat a un pahiment de / rajola de Valencia fins a lort XIII lliures./

Mes tot lo pahiment de lort padrisos ab / unas obras de rajola de Valencia XX lliures/

Mes en lort a una lotga cuberta ques / en pahimentada de qayronet he uns / altres botiga que ha en dita lotga en / que ha una volta grasa nova e pedri-/-sos lo pou qes dins la botiga es del lo por-/-tal es de pedra e un altra portal per tot XXV lliures./

Mes en lo dit ort abans de entrar en la lotga quberta a una dreta a un por-/-tal de pedra piqada qui puga al pa-/-satge o corredor de las cambres hi las / portes del portal./

Mes lasqala principal de la casa ab un / portal al cap de lasqala qui entra en / la sala la paret del qostat de la sala / e la paret del portal dels estudis del / repla de lasqala e finestres e la gelo-/-sia tot es nou lasqala val C liures / lo portal portes hi gelosia XXXV liures / las parets XX liures per tott val CLV lliures./

Mes lo portal del estudi qui esta en lo repla de lasqala ab las portes / sens la medala XVIII lliures./

Fol. 4r.

Mes en los estudis sinch finestras de pedra / piqada ab las portes folrades de rou-/-ra de Flandes ab la famareta per tot LXXXX lliures./

Mes los estudis en pahimentats de rayola / de Valencia ab un portal de guix portes / per lo portal las qopades hi bogets dels / estudis las portes de roure de Flan-/-des per tot LXVIII lliures./

Mes una qapella per la volta pahiment hi / portes fara cuenta X lliures./

Mes un altre restudi en pahimentat / de rajoleta ab alsado ab un qar-/-gol de guix enbigat val XII lliures./

Mes per tot los anblanqats posen/ las portes son en lo preu de lasqala / las portes del portal de la dita / esqala ab una portella que entra / en lascala alsara mes./

Mes al qostat del dit portal en la sala / a un portal que pasa a un pasatge qubert a ma dreta qesta en pahimen-/-tat de rajola de Valencia hi per la porta ab alsador XV lliures./

Mes al qostat del dit portal en la sala / a un altre portal que en entra en la quy-/-na a un qaragol de guix hi rajola / que puga en los porxos lo qol es nou XXIII lliures./

Mes en dita sala a un armari enqastat en / la paret ab ses portes de melis / pahiment de la sala de qayro e por-/-tes en las mari saran tot XVIII lliures./

Fol. 5r.

Mes un altre portal de pedra piçada qui / entra en un pasatge de pedra piçada lo / apitrall fet de nou e un tros de la volta / per axemplar la un altre portal de pe-/-dra piçada qui entra en la qambra / primera da ves la qarera e una medala / ab ses portes ya portelas faramenta / de pedra la medala per tot CXXVC liures./

Mes en la sala a la volta del pati / de la qasa a sinch arquets finestres / de pedra piçada e uns arquets que / an uns arquets de pedra valen XXXV lliures./

Mes en lo cragol de las ditas sinch finestras / de la sala a un pasatge en lo cel / sobre las quals hi lo pasatge ço es la / quberta deval hi de dalt los migans / finestres pahiments es tot nou / lo qual demunt dit pasatge son tres / panys per fusta mans qlausura sola / [...] ⁶¹ per lo manaster CL lliures./

Mes de la quyna nons podem de-/-terminar que es stimat sens / lo sostre qes terat que qonaxem que es nou XIII lliures./

Mes en la sala a una finestra de pedra so-/-bre lo portal qui pasa en las qana-/-bies sobre lort ab portes hi faramenta VII lliures./

Mes un pasatge qui pasa de la sala a las qam-/-bres sobre lort ço es portes finestres / migans sostre daval sostre dalt tau-/-la de damunt es tot nou / emblanqat XXXX lliures./

Fol. 6r.

Mes en la qambra sobre lort ha sale-/-ta ço es lo sostre damunt es estat folrat de / fustet e un ratret que hix de fora de / dita sala sobre lort ab una agula de / pedra piçada teulada mijant / ports de finestres hi portals un arma-/-ri enqastat en la paret es nou per tot LXXX lliures./

Mes en dita qambra ha una xamaneya / francesa es nova VII lliures./

Mes altra qambra a ma dreita qom entran / a uns banys e una naçaçaria y un qara-/-golet que puja a les altes estanries / los estudis bax en pahimentats de ra-/-goleta ab alsado lo bany de ragola de / Valencia e la volta de guix lo sostre de / la qambra de fusta de Tortosa per tot L lliures./

Mes per un qaragol sobre una patxina que / puja sobre dita qambra de guix XII lliures./

Mes al qap del qaragol qui puja als sostres / hi terats lasqala qui puga a la gorda-/-roba hi e un tros desqala qui puja / a la torre e unas finestras bacina e tau-/-lada a uns graves e un front per tot XXXXVII lliures./

61. Il·legible.

Mes lo sostre de terat de la tora don ves / lo qarar ab un tros de paret da ves
la / qambra de las [...] ⁶² per fusta mans / e tot XXI lliures./

Mes lo que bonament se poden arbitrar / en las qambres sobre lo dit [...] ⁶³ /
enblanqar portes per tot XII lliures./

Doc 4: AHPB, Jeroni Mollet, 342-58, plec solt, 7 de febrer de 1536. Sentència arbitral entre Joan Almugàver *olim* Boscà, Jerònima de Palou Almugàver i Galceran Albanell. Fragments. ⁶⁴

Fol. 2v.

[...]

Item mes declaram y arbitram la casa que fonc de mossen Antic Almugaver y /
apres de mossen Jonot Almugaver la qual es situada en lo carer / que va de casa
de la ciutat al Regomir e la qual vuy hi te la senyora / Hieronima Almugaver y
de Palou es estada del dit Johan Almugaver Antic y aquella al dit mossen Johan
Bosca com hereu / y fideycomisari sobre dit adjudicay./

Fol. 4r.

[...] declaram y arbitram / que tant per les obres / com per les pintures / en la
torre com en / la casa fetes se / paguen a la heretat / de mossen Antich Almu-
gaver./

[...]

Item declaram que / les medalles lor / marmols o pedres / de marbre que
no / stan assentades y / lo portal de la capella / que no son stimades / son de la
heretat de / mossen Antich y que mossen / Albanell les pugue / portar./

62. Il·legible.

63. Il·legible.

64. Els fragments en qüestió són anotacions afegides al cos principal del text, és a dir, que es

troben en els laterals (en tots els casos, el lateral esquerra) del folis corresponents que indiquem més amunt.

Bibliografia

- CASTIGLIONE, B., *El Cortesano* (edición de Mario Pozzi), Madrid, Cátedra, 2003.
- CLAVERÍA, C., *Juan Boscán. Obra Completa*, Madrid, Cátedra, 1999.
- LORENZO, J., «Traducción y cortesanía: la construcción de la identidad cortesana en los prólogos al libro de *El Cortesano* de Juan Boscán» a *MLN*, vol.120-2 (març 2005), Baltimore, The John's Hopkins University Press, 2005, 249-261.
- MADURELL, J.M^a, «Los maestros de la escultura renaciente en Cataluña», a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.III/1 (gener 1945), Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1945, 7-62.
- , «Escultores renacentistas en Cataluña», a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, vol.V/3 i 4 (Juliol-Desembre 1947), Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1947, 205-339.
- , «Algunas antiguas ediciones barcelonesas de libros (1502-1704) (Notas para su historia)», a *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, vol.24 (1951-1952), Barcelona, RABLB, 1952, 133-172.
- MENÉNDEZ Y PELAYO, M., *Antología de poetas líricos castellanos, 13, Juan Boscán*, Madrid, Librería y Casa editorial Hernando, 1908.
- MORROS, B., «Fuentes, fechas, orden y sentido del Libro I de las Obras de Boscán», a *Revista de Filología Española*, 88-1 (enero-junio), Madrid, CSIC, 2008, 89-123.
- TORRAS, S., «Molts artistes catalans per als doblers del Marquès de Pescara (1523)» a *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm.21, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2010, 103-136.
- RIQUER, M. de, *Poemas inéditos de Juan Boscán según el manuscrito 359 de la Biblioteca Central de la Diputación de Barcelona*, Barcelona, Ediciones Aleria, 1941.
- , *Juan Boscán y su cancionero barcelonés*, Barcelona, Archivo Histórico-Casa del Arcediano, 1945.
- RIQUER, P., *Juan Boscán. Poesía*, Madrid, Akal, 1999.
- VERRIÉ, F-P., *La casa d'en Joan Boscà, potser?*, Barcelona, Caixa de Barcelona, 1987.

